

За результатами проведеного дослідження можна вважати, що національні уявлення про контролера будуть зближатися й утвориться міжнародний стандарт контролера. Цьому тією чи іншою мірою сприяє діяльність Міжнародної групи контролінгу (IGC), членами якої є професійні об'єднання контролерів Німеччини, Австрії, Швейцарії, Польщі, Чехії, Угорщини, Білорусії, Росії та України [14].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ананькіна Е.А. Контролінг як інструмент управління підприємством / Е.А. Ананькіна, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина; под ред. Н.Г. Данилочкиної. – М. : ЮНИТИ, 2002. – 279 с.
2. Говорушко Т.А. Теоретичні аспекти сутності контролінгу і різних його моделей / Т.А. Говорушко, Д.О. Кроніковський // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – К. : НДЕІ, 2011. – Вип. 1(116). – С. 7–10.
3. Івашкевич В.Б. Бухгалтерський управленческий учет : учебник для вузов / В.Б. Івашкевич. – М. : Економист, 2007. – 618 с.
4. Манн Р. Контролінг для починаючих. Система управління прибутком / Р. Манн, Э. Майер; пер с нем. Ю.Г. Жукова. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 304 с.
5. Николаева С.А. Принципы формирования и калькулирования себестоимости / С.А. Николаева. – М. : Аналитика-Пресс, 1997. – 236 с.
6. Попова Л.В. Контроллинг : учебное пособие / Л.В. Попова, Р.Е. Исакова, Т.А. Головина. – М. : Дело и сервис, 2003. – 192 с.
7. Райхман Т. Менеджмент и контроллинг. Одни цели – разные пути и инструменты / Т. Райхман. // Международный бухгалтерский учет. – 1999. – № 5. – С. 26–36.
8. Слуцкий М.Л. Контроллинг как система повышения эффективности управления промышленным предприятием / М.Л. Слуцкий. – СПб. : ПбГУЭФ, 2004. – 259 с.
9. Фалько С.Г. Контроллинг для руководителей и специалистов / С.Г. Фалько. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 272 с.
10. Фольмут Х.Й. Инструменты контроллинга от А до Я / Х.Й. Фольмут; под ред. и с предисл. М.Л. Лукашевича и Ш. Тихоненковой. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 288 с.
11. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан; пер. с нем. под ред. А.А. Турчака, М.Л. Лукашевича. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
12. Хорнгрен Ч.Т. Управленческий учет / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар. – 10-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 1008 с.
13. Экономика и жизнь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eg-online.ru>.
14. Теория и практика финансового учета [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gaar.ru>.

УДК 368

Орлова О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Одеського інституту фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі*

ЕЛЕКТРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Статтю присвячено формалізації ролі електронних технологій у системі розвитку страхового ринку України. Акцент зроблено на використанні електронного полісу обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності. Проведено періодизацію розвитку онлайн – перестраховання у світі та визначено їх переваги для українських страховиків.

Ключові слова: страховий ринок, електронні технології, розвиток, поліс, обов'язкове страхування, перестраховання, автоцивільна відповідальність.

Орлова О.В. ЭЛЕКТРОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Статья посвящена формализации роли электронных технологий в системе развития страхового рынка Украины. Акцент сделан на использование для электронного полиса обязательного страхования автогражданской ответственности. Проведена периодизация развития онлайн – перестрахования в мире и определены их преимущества для украинских страховщиков.

Ключевые слова: страховой рынок, электронные технологии, развитие, полис, обязательное страхование, перестрахование, автогражданская ответственность.

Orlova O.V. ELECTRONIC TECHNOLOGIES IN UKRAINE'S DEVELOPMENT INSURANCE MARKET

The article is devoted to the formalization of the role of electronic technologies in the development of the insurance market of Ukraine. Emphasis is placed on the use of the electronic liability insurance policy. The periodization of the development of online reinsurance in the world and their advantages for Ukrainian insurers has been determined.

Keywords: insurance market, electronic technologies, development, policy, compulsory insurance, reinsurance, civil liability.

Постановка проблеми. В умовах зниження платоспроможного попиту на страхові послуги, підвищується актуальність формування страхових тарифів. До чинників, які сприяють зниженню трансакційних витрат страхової компанії, слід віднести: формування високого рівня довіри до страхової компанії та підвищення її рейтингу за рахунок швидких виплат страхових відшкодувань; розвиток інформаційних та Інтернет-технологій (які дозволили б здійснювати безпосереднє спілкування у режимі «on line» «клієнт – страховик»); обґрунтоване зниження страхових тарифів (якщо це припустимо з точки зору

актуарних розрахунків); заміну паперових страхових полісів і перестраховальних слів на електронні, а також впровадження «електронних договорів» та «електронних підписів»; посилення інноваційної діяльності страхових компаній, що виявляється в пошуку більш ефективних прийомів і методів роботи із клієнтами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання електронних технологій під час проведення окремих операцій страхування та перестраховання досліджуються в працях Шойхеденко А. [1], Таганського А. [2], Прокоф'євої О. [3].

Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід визнати брак системного підходу до оцінки ролі електронних технологій в розвитку страхового ринку України.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в обґрунтуванні напрямів і перспектив використання електронних технологій для сталого розвитку страхового ринку України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Базисні засади використання електронних технологій визначаються договірними умовами. У договорі страхування мають бути чітко вказаний термін його дії, дата його початку і завершення, порядок вирішення суперечок між сторонами і чіткий порядок дій клієнта після настання страхового випадку. Договір не повинен вимагати від клієнта надання більшої інформації, ніж та, яку він надав при заповненні відповідних форм онлайн – страхування. Процедура оформлення договору повинна закінчуватися функцією «Сформувати договір», після чого клієнт, ознайомившись з його умовами, натискає кнопку «Підтвердження». Отримання підтвердження акцептації договору має відбуватися негайно у вигляді надходження електронного повідомлення на e-mail клієнта;

- можливість інтерактивного спілкування клієнта із страховиком – починаючи від електронного повідомлення про настання страхової події до контролю за проходженням виплатної справи і повідомленням про перерахування страхового відшкодування на рахунок клієнта;

- система оцінки задоволеності клієнта, яка має забезпечувати постійний моніторинг скарг, що поступають від клієнта, їх розгляд і своєчасне реагування на них.

Впровадження інноваційних технологій надання страхових послуг передбачає зміну бізнес-процесів, зв'язаних з продажами, розвиток IT – інфраструктури, адаптацію продуктів, процедур врегулювання збитків, процесів, пов'язаних із звітністю і аналітикою, створення нових комунікацій із клієнтами і партнерами, покращення внутрішньої культури ведення бізнесу компанії.

Електронне страхування – це зручний сервіс, який має масу переваг: неможливість агентами і співробітниками перевищити свої повноваження або застосувати не узгоджені умови в договорах; відповідність даних в системі страховика договорам страхування, що дасть можливість коректно виробляти актуарні розрахунки; зменшення вірогідності страхового шахрайства; зниження трудовитрат на укладання, обіг і облік договорів страхування; збільшення лояльності клієнтів і можливостей їх залучення; покращення умов здійснення страхового нагляду. Поширення електронного страхування прискорить створення операційного дня для страхових компаній по аналогії з банками, коли контролюючий орган буде в змозі бачити фінансові показники і резерви страховиків щодня.

Правовою основою впровадження електронного страхування є прийняття Закону України «Про електронну комерцію». До послуг систем дистанційного обслуговування, випуску та обігу електронних грошей, страхування та інших послуг, щодо яких існує спеціальне законодавство, цей Закон застосовується лише в частині правочинів, вчинених в електронній формі, яка не суперечить спеціальному законодавству, що регулює здійснення послуг із дистанційного обслуговування, випуск та обіг електронних грошей,

страхування, зокрема законам України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про банки і банківську діяльність» та «Про страхування». Але дія Закону України «Про електронну комерцію» не поширюється на самий соціальний вид – страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Цей вид страхування регламентований спеціальним законом, і до нього доведеться вносити зміни. Електронний поліс обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності (ОСАЦВ) власників наземних транспорту представлятиме з себе електронний документ (запис в Централізованій базі даних Моторної (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ)), який підтверджує факт укладення договору страхування. Реалізація і емісія електронного полісу проходитиме виключно через МТСБУ, але у фоновому, непомітному для користувача, режимі.

Перевагою переходу на електронний поліс ОСАЦВ є: заощадження коштів, які витрачаються зараз на паперовий документообіг і звітність; запобігання шахрайствам, пов'язаним із неправильним розрахунком тарифу або виписуванням полісу «заднім числом»; унеможливлення роботи на ринку страховиків, які не мають на це право, а також загублення і псування. Єдина проблема ринку ОСАЦВ, яку не зможе вирішити електронний поліс, – це демпінг страховиків за рахунок надвисокої агентської комісії, яка в окремих випадках досягає 70% при тому, що середня збитковість цього виду страхування складає 42%. Але ця проблема лежить в області адміністративного управління ринком, хоча інформаційні технології можуть значно полегшити це адміністрування.

Система «Електронний поліс ОСАЦВ» – це загальнодержавна система, в якій активно працюватимуть до 100 тис. користувачів – співробітники і агенти страхових компаній, близько 9 млн користувачів – власники і страхувальники транспортних засобів, понад 10 тис. користувачів – співробітників ДАІ тощо. Система повинна будуватися на базі вільного і відкритого програмного забезпечення і пропонувати просунутих страховиком інструментарій інтеграції їх інформаційних систем за допомогою веб-сервісів. Такий інструментарій дозволить агентам і співробітникам страхових компаній працювати в звичному інтерфейсі інформаційної системи страховика. МТСБУ має бути розроблений єдиний сайт для страховиків, які не готові до інтеграції за допомогою веб-сервісів і використовують застарілі інформаційні системи, через який їх агенти і співробітники зможуть у рамках виділених ним прав реалізовувати електронні поліси від імені страховика. Система має бути інтегрована з базою даних Національної автоматизованої інформаційної системи Департаменту ДАІ, базою пільгових посвідчень, реєстрами фізичних і юридичних осіб: Реєстр ідентифікаційних номерів платників податків і Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України. Кількість викрадень в Україні з кожним роком зростає – за перше півріччя 2014 року зафіксовано 6 тис. фактів незаконного заволодіння транспортними засобами, що на 5% більше в порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Комунікація і взаємодія суб'єктів перестрахового ринку з приводу надання послуг можуть здійснюватися на основі традиційних (офлайн – технологій) та

інноваційних (онлайн – технологій). Офлайн – перестраховання, представлене технологіями облігаторного та факультативного перестраховання, особистих зустрічей, електронних листів, спілкуванням по телефону, переважає над онлайн-перестрахованням.

Онлайн – перестраховання має дві основні форми організації – біржову і корпоративну. На електронних перестрахових біржах цедент отримує у брокера або перестраховика факультативне покриття окремих ризиків на пропорційній або непропорційній основі, які з якихось причин не увійшли до облігаторного договору перестраховання. Корпоративне онлайн – перестраховання проводять глобальні перестраховики, які завдяки наявності спеціального програмного забезпечення, пов'язаного з базами статистики збитковості, отримують можливість швидко видавати котирування ризику на запит цеденту.

Перестрахова біржа дозволяє учасникам ринку в онлайн режимі передавати і приймати в перестраховання ризику на зрозумілих і прозорих умовах. Перестраховальник розміщує на майданчику свою заявку на перестраховання вибраного ним ризику, і учасники торгів бачать пропозицію онлайн з усіма деталями. Якщо пропозиція цікава для перестраховиків, вони виставляють свої котирування, а перестраховальник вже сам визначає, який із перестраховиків, що беруть участь в торгах, відповідає його критеріям. Таким чином, система зручна як для перестраховальників, так і для перестраховиків.

Історію розвитку онлайн – перестраховання у світі можна умовно розділити на три етапи. Перший етап (1990-1999 рр. – зародження), у період якого відбувалося становлення корпоративного онлайн – перестраховання. Він характеризується тим, що програмні продукти для онлайн – перестраховання мали в основному глобальні професійні перестраховальники.

Другий етап (1999-2013 рр. – становлення) ознаменувався створенням у США електронної перестрахової біржі Солт-Лейк-Сіті eReinsure. Вона була заснована в 1999 р. для розробки інтернет-додатків для перестрахового ринку. Засновники змінили традиційну модель використання інформаційних технологій шляхом розробки веб-додатків, які можуть бути доступні через стандартний інтернет-браузер. За 17 років роботи біржі вона придбала високу репутацію і відіграє на міжнародному ринку провідну роль.

Третій етап (з 2013 року і по теперішній час – розвиток). У жовтні 2013 р. в Україні був створений гнучкий, інноваційний, із широкими можливостями по мультимовній локалізації, онлайн-сервіс по перестраховуванню Fly Re [5]. Це електронна біржа в області перестраховання, яка дозволяє в онлайн режимі передавати і приймати ризики із застосуванням методу аукціону. На сьогоднішній час в електронній біржі Fly Re зареєстровані 44 українські страхові компанії, які мають достатні фінансові можливості для прийняття ризиків у перестраховання. До найвідоміших страхових компаній відносять: СК «Альфа страхування», СК «Альянс Україна», СК «Брокбізнес», СК «Індіго», СК «Креміль», СК «Нова», СК «Провідна», СК «Аска», СК «Уніка» тощо [6].

В Індії був створений сервіс Releague, в якому можуть реєструватися цеденти тільки з тих країн і регіонів, де не працюють перестрахові брокери. Враховуючи загальну історію Великобританії і Індії, ця електронна перестрахова біржа в основному орієнтована на роботу з Лондонським ринком перестраховання [7]. У Бразилії з'являється національна торговельний онлайн майданчик по перестраховуванню з

Place Re [8]. Його мовна локалізація, окрім англійської, включає іспанську і португальську мови, а перевагами – універсальність і прагнення до системної інтеграції.

Більш докладно розглянемо механізм функціонування вітчизняної електронної біржі в області перестраховання – «Fly Re», яка надає учасникам страхового ринку нові можливості в області перестраховання та дозволяє в режимі онлайн передавати та приймати ризики за допомогою аукціону. Дана система дозволяє досліджувати статистику збитковості та здійснювати операції перестраховання в онлайн режимі, вести документообіг виключно в електронному вигляді за допомогою електронного цифрового підпису. Користувач даної системи зможе оперативно про котирувати свої ризики, дізнатися про ринкові перестрахові тарифи та перестраховати свій ризик за допомогою електронного документообігу не покидаючи свого робочого місця.

Передача ризику в перестраховання за допомогою системи «Fly Re» відбувається в три етапи: на першому етапі формується запит на котирування в системі та відбувається його передача вибраним перестраховикам, які гарантовано отримують дану інформацію, незалежно від місця розташування; на другому етапі перестраховальник вказує точний час, коли він хоче отримати інформацію на свій запит та вибрати найкращу цінову пропозицію; на третьому етапі після вибору перестрахової компанії автоматично формується ковер – нота та надсилається в електронному вигляді.

Усі компанії, які мають достатні фінансові ресурси для здійснення перестрахових операцій, можуть брати участь у торгах та приймати ризик на перестраховання як повністю, так і частково (відсоток відповідальності). Та частину ризику, яку страхова компанія бажає перестраховати, розміщується в електронній системі «Fly Re». При цьому страховик сам визначає компанії, які можуть брати участь в аукціоні. Страховик може надіслати запит на котирування визначеному перестраховику або всім зареєстрованим в системі перестраховикам. Після того, як перестраховики отримали запит на котирування, розпочинаються торги, на яких перестрахові компанії пропонують свою процентну ставку. Вагомим фактором є те, що перестрахові компанії можуть приймати участь у торгах з будь-якого пристрою та місця розташування, головною умовою має бути доступ до світової мережі інтернет. Після того, як перестраховики надали свою пропозицію, страховик вибирає переможця та обмінюється з ним ковер – нотами.

Розглянувши принцип роботи електронної біржі Fly Re, можна визначити як позитивні, так і негативні сторони цієї біржі. Перевагами електронної системи «Fly Re» є: легкість та мобільність використання даної системи; автоматизація процесів перестраховання; мінімальне залучення людських ресурсів; швидкість перестрахових операцій; зниження витрат на перестраховання ризиків; система «Fly Re» надає готову клієнтську базу; перестраховання ризиків відбувається за допомогою електронного документообігу; активна участь на перестраховому ринку; можливість контролювати процеси перестраховання та здійснювати їх аналіз до допомогою наданої статистичної бази.

Але водночас, можна виділити і недоліки в роботі електронної біржі: недостатня фінансова надійність страхових компаній, які приймають ризик у перестраховання; не прописані взаємовідносини між перестраховиком та перестраховальником у разі

настання страхового випадку; не визначений порядок сплати грошових коштів перестраховику від перестраховальника після підписання ковер – ноти, немає підтвердження з боку перестраховальника про його майно, яке він перестраховує. Тобто, операції з перестраховання в електронній біржі Fly Re проводяться на цілковитій довірі між учасниками, що може призвести до цілого ряду проблем.

Таким чином, сервіси FlyRe (Україна), Releague (Індія), PlaceRe (Бразилія) перебувають на стадії стартапа, після його успішного проходження усім трьом сервісам для подальшого поширення біржового онлайн – перестраховання доцільно інтегруватися з американським сервісом eReinsure, і потім об'єднатися в єдину соціальну мережу онлайн – перестраховання. Вадами онлайн-перестраховання є: недостатнє фінансування стартапів трьох нових сервісів, не забезпечення привабливого співвідношення ціни і якості онлайн-перестрахової послуги для цедентів. Ризиками онлайн-перестраховання, представленого чотирма міжнародними сервісами, є: зниження питомої ваги по відношенню до офлайн-перестраховання за умов динамічного розвитку; система інтеграція і об'єднання усіх чотирьох сервісів в одну світову систему.

Висновки з проведеного дослідження. Перевагою переходу на електронні технології страхування є: заощадження коштів, які витрачаються зараз на паперовий документообіг і звітність; запобігання шахрайствам, пов'язаним із неправильним розрахунком тарифу або виписуванням полісу «заднім числом»; унеможливлення роботи на ринку страховиків, які не мають на це право, а також загублення і псування.

Онлайн-перестраховання має безперечні переваги для цедента, перестрахового брокера (отримання від перестраховальника нижчої ціни в результаті тендеру котирувань ризику), перестраховика (залучення нових цедентів без здійснення додаткових інвестицій).

Перспективами подальших досліджень є розробка рекомендацій із удосконалення процедур отримання електронного полісу ОСАЦВ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шойхеденко А. Будущее электронного страхования в Украине [Электронный ресурс] / А. Шойхеденко // Фориншурер. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/15/03/17/4714>
2. Таганский А. Электронное будущее полиса ОСАГО в Украине. Что даст страховому рынку переход на электронный полис? [Электронный ресурс] / А. Таганский // Фориншурер. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/14/06/17/4668?hl=электрон>
3. Прокоф'єва О. В. Електронна біржа в області перестраховання fly re: особливості розвитку та функціонування / О. В. Прокоф'єва // Європейські перспективи. – 2014. – № 4. – С. 198-204.
4. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>
5. Salt Lake City eReinsure is the leading online (re)insurance Engagement Platform. Retrived from: <http://www.ereinsure.com/>
6. FLY-RE Reinsurance Marketplace. Retrived from: <https://fly-re.com/en/pages/about-us>
7. ReLeague – a Powerful Digital Platform For Reinsurance. Retrieved from: <https://www.releague.com/Home>
8. Online Reinsurance Platform e-Placement – Management of Reinsurance – Complete Market Access – All In One Place. Retrieved from: <https://www.place-re.com/en-US>